

УДК 373.2.015.311(045)

Краснова А.В.

студентка 4 курсу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, xxannxxx@mail.ru

Ярославцева М. І.

к.пед.н., доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, mylena26@mail.ru

Україна, м. Харків.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МНОЖИННОГО ІНТЕЛЕКТУ ДІТЕЙ В ТЕОРІЇ Г. ГАРДНЕРА

У статті розглядаються питання природи феномену інтелекту, що з'являється із впливом різних чинників. Надано теоретичний аналіз проблеми розвитку множинного інтелекту дітей в освітньому процесі. Особлива увага зосереджена на видах множинного інтелекту за Г. Гарднером (вербально-лінгвістичний, музичний, логіко-математичний, натуралістичний, тілесно-кінестетичний, просторовий, міжособистісний, внутрішньо особистісний, екзистенційний). Визначена основна мета навчання за теорією Гарднера, яка полягає в наданні можливості дитині пізнавати світ, вивчати предмети та явища тим способом, який найбільш близький, зручний. Наведено приклади інтегрованих занять та ігрових вправ, на яких реалізується теорія множинного інтелекту в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Ключові слова: *теорія, інтелект, множинний інтелект, діти дошкільного віку, розвиток.*

Постановка проблеми. В статті 11 Закону України «Про освіту» [6] зазначено, що метою дошкільної освіти є забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання,

навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті [11], Державній національній програмі розвитку «Освіта» [3], Законі України «Про дошкільну освіту» [5], Базовому компоненті дошкільної освіти України» [1] підкреслюється необхідність створення сприятливих умов для особистісного розвитку дошкільників. Зокрема, Базовий компонент дошкільної освіти України [1] визначає державні вимоги до розвитку індивідуальності дитини, спрямовує зусилля батьків, педагогів, психологів на розвиток особистісного потенціалу дитини, що має свої особливості у дошкільному дитинстві; на своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності неповторного життєвого шляху дитини. Тому виховання розумної та різнобічно-розвиненої людини – це одне з найголовніших пріоритетних завдань сучасності.

Суть і завдання розумового розвитку дітей дошкільного віку розкриті в наукових студіях О. Водовозової, Л. Виготського, Т. Кондратенко, В. Котирло, С. Ладивір, М. Поддьякова, Т. Поніманської, Л. Шлегер, та ін. В своїх роботах вчені Л. Грегуль та Л. Шовкова доводять, що розумове виховання полягає не тільки в тому, щоб дати дітям знання, а й щоб навчити їх використовувати ці знання у різноманітних практичних діях.

Основні концепції природи інтелекту на підставі різних підходів (соціокультурного, генетичного, процесуально-діяльнісного, освітнього, інформаційного, феноменологічного, структурно-рівневого, регуляційного) визначає М. Холодна [7, с. 9-11].

Метою статті є теоретичний аналіз проблеми розвитку множинного інтелекту дітей в освітньому процесі за теорією Г. Гарднера.

Виклад основного матеріалу. Низькою вчених проводились дослідження в напрямку розвитку різних видів інтелекту особистості.

Так, феномен інтелекту, що з'являється із впливом різних чинників (спадковість, виховання, середовище) досліджував Роберт Стернберг. Учений схарактеризував головні види людського розуму, такі як: аналітичний, практичний, науковий. Науковець довів, що їх поєднання, динаміка,

модифікації перебувають під впливом зовнішнього середовища і того, як людина реагує на мінливі умови оточення [18].

Особливості соціального інтелекту в дошкільному віці були предметом досліджень в низці робіт педагогів та психологів (О. Власова, І. Ісаєва, С. Журавльова, А. Макаров, О. Масягина, О. Нікітіна, Н. Рубльова та ін.), в яких ученими з'ясувалися особливості формування та найбільш сприятливі умови розвитку здібностей соціального інтелекту дітей [15].

Вчені Г. Доман., Д. Доман, Б. Хагі. у книзі «How to teach your baby be physically superb» (укр. «Як зробити дитину фізично вдосконаленою») розкрили питання розвитку фізичного інтелекту у дітей. Автори дослідили питання фізичного вдосконалення дітей, які мають травми мозку. Дослідники зазначали, що завдяки використанню методики паралізовані діти спочатку починали рухатися, потім повзати, потім карабкатися, а вже потім бігати та ходити, як звичайні діти. Автори доводять необхідність фізичного вдосконалення здорових дітей як запоруки їх інтелектуального розвитку [4].

У 1995 році вийшла книга Д. Големана «Емоційний інтелект», яка стала міжнародним бестселером. Як стверджує автор, коли він працював над «Емоційним інтелектом», то за основу взяв модель множинного інтелекту Говарда Гарднера: «...моя модель емоційного інтелекту деталізує те, що Гарднер називає «внутрішньо особистісним» та «міжособистісним» інтелектами. У моїй теорії самосвідомість та саморегуляція – це внутрішньоособистісні здібності, а емпатія та соціальні вміння – міжособистісні» [9; 17].

Теорія множинного інтелекту Д. Големана становить особливий інтерес у тій частині, де розкриваються закономірності розвитку видів інтелекту впродовж життя людини, а також можливості здійснювати цілеспрямовані впливи на цей процес. Автор розмірковує над проблемами освіти, вибором педагогічних методів, які сприяють формуванню індивідуальних профілів інтелекту дітей, починаючи із раннього віку. Без впливу дорослого, наголошує вчений, навіть діти, народжені досить талановитими, можуть потонути у вирі

буденності. Так, скажімо, людина не стане великим шахістом, якщо в неї немає принаймні шахової дошки. Однак, якщо дитина перебуває в середовищі, де грають у шахи, у неї набагато більше шансів стати шахістом, якщо не великим, то хоча б досвідченим [2, с. 85; 13].

Американський психолог Г. Гарднер [2; 16] у 1983 році розробив теорію множинного інтелекту. Науковець довів, що у людини є дев'ять типів інтелекту, а саме:

- вербально-лінгвістичний інтелект (здатність застосовувати інформацію у усній та писемній формах);
- музичний інтелект (почуття звуку та вміння емоційно реагувати на нього);
- логіко-математичний інтелект (здатність використовувати індуктивний і дедуктивний умовиводи, вирішувати абстрактні проблеми та логічні головоломки, розуміти складні відносини взаємозалежних концепцій, ідей і речей, ставити запитання, експериментувати, підраховувати тощо);
- тілесно-кінестетичний інтелект (свідомість усього тіла дає можливість контролювати й інтерпретувати рух, танцювати, бігати, стрибати, торкатись, жестикулювати, керувати фізичними предметами, установлювати гармонію тіла й розуму);
- просторовий інтелект (розуміння картин та образів, передбачає здатність точно уявляти зоровий світ та відтворювати власні зорові враження);
- міжособистісний інтелект (здібність швидко розпізнавати та оцінювати настрої, наміри, мотивації та почуття інших людей);
- внутрішньоособистісний інтелект (здатність чітко сприймати себе (бачити власні переваги та недоліки), свідомо помічати внутрішній настрій, наміри, мотивації, темперамент і бажання; здатністю самодисципліни, саморозуміння й самооцінки);
- натуралістичний інтелект (здатність навчатися за допомогою природи);

– екзистенційний інтелект (здатність філософствувати, медитувати, вивчати історію, культуру релігії, обговорювати «життєві питання») [8].

Основні положення теорії Г. Гарднера увиразнюються в таких твердженнях:

- кожна людина має всі види інтелекту, розвинені різною мірою;
- різні види інтелекту та рівень їх розвитку створюють унікальний інтелектуальний профіль людини, відрізняючи її від інших;
- рівень розвитку різних видів інтелекту людини є змінним і динамічним у процесі її життя;
- види інтелекту взаємодіють у різних поєднаннях один із одним;
- види інтелекту розвиваються завдяки різним видам діяльності;
- види інтелекту – це потенціали, які можна активувати у процесі діяльності;
- усі види інтелекту рівноцінні.

Кожен вид інтелекту має свої особливості, що виявляються ще в дитинстві. Г. Гарднер стверджував, що кожна людина унікальна й може розвивати не тільки яскраво виражені види інтелекту, але й менш розвинені за рахунок більш розвинених. Види інтелекту, ймовірно нейропсихічне утворення, які можна активувати в залежності від цінностей, що домінують у даній культурі, а також завдяки особистим рішенням, які приймаються індивідом, його родиною, оточенням [9, с. 117].

Аналізуючи наукові доробки вченого, можна дійти висновку, що розвиток вищезазначених видів інтелекту допоможе педагогам, психологам та батькам виховати розумну дитину та допомогти їй у виборі майбутньої професії. Відомо, що інтереси дітей досить різноманітні: одним дітям подобається вигадувати казки, другі можуть годинами спостерігати за павучком, треті з легкістю виконують музично-ритмічні вправи та співають із задоволенням.

Хто знає, може сьогодні дитина в закладі дошкільної освіти спостерігає за павучком, а завтра захистить дисертацію на здобуття ступеня доктора наук та зробить великі відкриття у сфері біології.

Освітній процес, за визначенням Г. Гарднера, повинен надавати дітям можливість набути досвіду та сформувати навички на основі залучення різних типів інтелекту.

У групових заняттях найчастіше використовується вербально-лінгвістичний тип інтелекту. Такі навчальні прийоми, як лекції, написання на дошці, письмові роботи, конспектування дуже важливі. Тим більше, що вони широко застосовуються в системі освіти, особливо в міру дорослішання учнів. Завдання освітніх закладів – це поєднання і інтеграція вербально-лінгвістичного інтелекту з іншими типами. Методів здійснення теорії множинного інтелекту Говарда Гарднера існує декілька:

- групові проекти (формується невеликі групи, в яких діти виконують спеціальні завдання або спільно працюють над певним проектом);
- індивідуальні проекти (пропоноване завдання повинно дозволити досліджувати і розвивати здібності окремої дитини);
- створення груп за типами інтелекту (центр творчості, математики).

Основне призначення таких груп – це виявлення і розвиток виявлених здібностей.

Основна мета навчання за теорією Гарднера – дати дитині можливість пізнавати світ, вивчати предмети та явища тим способом, який найбільш близький, зручний. Матеріал для засвоєння повинен подаватися на заняттях різними способами, щоб задіяти максимальну кількість типів інтелекту.

Говард Гарднер акцентує увагу на те, що ступінь розвитку того чи іншого типу інтелекту залежить від частоти його використання в житті. Чим частіше це відбувається, тим більше можливостей формувати певний тип інтелекту в майбутньому, тим краще він буде розвиватися. Насправді, всі типи інтелекту тісно пов'язані між собою. Розвиваючи один, обов'язково будуть розвиватися і інші суміжні типи [16].

У дітей добре розвинені кілька типів інтелектів, які проявляються і розвиваються з легкістю, інші проявляються, якщо докласти зусиль, а одна або кілька – тільки при значних зусиллях. Щоб визначити співвідношення рівнів

розвитку певних типів інтелекту, досить пройти нескладний тест, який легко знайти в інтернет-мережі [12; 14] В результаті можна дізнатися, які здібності та інтереси виражені більше, а які менше.

Дорослі, помітивши у дитини схильність до якого-небудь типу інтелекту, повинні намагатися розвивати ці здібності, а також вибрати відповідну методику для здійснення цього. Важливо підібрати той стиль навчання, який ідеально підійде саме вашому малюкові. Тоді розвиток дитини буде максимально ефективним і радісним [10].

Розвитку множинного інтелекту дітей сприяють такі форми діяльності, як заняття. Наприклад з дітьми п'ятого року життя доцільно провести інтегроване заняття зі сфери «Культура» та мовленнєвого розвитку на тему: «Ознайомлення з червоним кольором». Метою даного заняття є: розвивати тілесно-кінестичний інтелект у дітей; формувати у дітей відчуття м'язової радості; вправляти в умінні впевнено ходити, бігати; фізична активність, формувати вміння за допомогою іграшок відображати дії, будувати башту з 5-ти кубиків; демонструвати прагнення до успіху; уточнити знання дітей про зайчика, за допомогою методу «емпатії». Вчити дошкільників передавати характерні звички цієї тварини, закріпити вміння правильно розпізнавати червоний колір, закріпити знання про частини, що становлять машини; мовленнєва активність: збагачувати словниковий запас словами, що позначають частини машини, розвивати зв'язну мову, виховувати в дітей інтерес до заняття. Прийоми, які використовує вихователь на занятті: на занятті вихователь створив сюрпризний момент, провів обстеження предмету, спонукав дітей повторювати разом з ним та індивідуально, подарував дітям подарунки, включив до сюжету казкового героя тощо.

Для розвитку природничого інтелекту можна провести інтегроване заняття для дітей п'ятого року життя зі сфери «Природа» (субсфери «Природа планети Земля»), сфери «Культура», субсфери «Мистецтво» (образотворче мистецтво) та мовленнєвого розвитку на тему: «Кольори природи». Мета заняття: розвивати природничий інтелект; уточнити та розширити знання дітей барви

довкілля; вправляти дошкільників в умінні правильно визначати, співвідносити і називати кольори природи; формувати вміння правильно називати предмети за їх ознаками; підвести до розуміння того, що всі кольори довколишнього світу мають свої аналоги в природі; вчити акуратно замальовувати предмети складної форми. Продовжувати вчити дошкільників складати з пальців умовні об'єкти живої природи. Продовжувати вчити вербально позначати предмети вжитку (меблі); у розмовному мовленні передавати свої враження про природу; в процесі мовлення застосовувати різні типи речень, частини мови. Виховувати дбайливе ставлення до природи рідного краю; викликати захоплення краєвидами у різні пори року. Прийоми, які використовує вихователь на занятті: на занятті вихователь роздав дітям кульки різних кольорів; прочитав вірші та загадки про кульки; запитував про настрій, який викликає у дитини ця кулька; розвивав природничий інтелект, порівнюючи колір кульки з об'єктами природи; задавав дітям запитання, якого кольору об'єкти природи тощо.

Оскільки в дошкільному віці провідною діяльністю дітей є ігрова, то задля розвитку множинного інтелекту дітей старшого дошкільного віку використовуються наступні ігрові вправи:

1. *Складання сюжету за заданими словами.* Мета: розвивати здатність встановлювати зв'язки між знайомими предметами, створювати нові сюжети з окремих елементів. Ігрове завдання: скласти як можна більше сюжетів за заданими дорослим словами, які не пов'язані один з одним. Наприклад: ведмідь, шляпа, літак.

2. *Знайти спільні ознаки.* Мета: формувати вміння знаходити спільні ознаки в різних речах. Ігрове завдання: знайти як можна більше спільних ознак у предметах, які загадав вихователь. Наприклад: човен і тарілка, хмарка і овечка.

3. *Способи використання предмета.* Мета: розвивати здатність концентрувати розумовий процес на одному предметі, вміння використовувати його в різноманітних ситуаціях. Ігрове завдання: назвати якомога більше способів використання добре знайомого дітям предмету, наприклад, паперу.

4. *Ланцюжок «Добре – Погано»*. Мета: розвивати здатність концентрувати розумовий процес на одному предметі, вміння знаходити позитивні та негативні ознаки предмета чи явища. Ігрове завдання: називається об'єкт або явище. Потрібно знайти в ньому позитивну ознаку 1. До виявленої ознаки 1 знайти протилежну (негативну) ознаку 2. До ознаки 2 знайти протилежну ознаку (позитивну) 3. Скласти якомога більший ланцюжок позитивних і негативних ознак. Наприклад: Крейда – це добре: можна писати на дошці. Писати на дошці – це погано: треба витирати. Треба витирати – це добре: можна написати щось нове. Можна написати щось нове – це погано..

5. *Гра «Що можна сказати про предмет, якщо там є...?»* Мета: учити «розбирати» будь-який об'єкт на складові частини й надавати характеристику кожній його частині. Ігрове завдання: ведучий називає яку-небудь складову, а дитина повинна надати характеристику об'єкту. Наприклад: що можна сказати про об'єкт, якщо в нього є очі, які бачать уночі? (птах, тварина або комаха, днем спить, а вночі добуває собі їжу). Що можна сказати про об'єкт, частиною якого є ласкаві слова? (це може бути добра людина, книга з віршами, листівка, пісня, вітання). Що можна сказати про об'єкт, у якому є сміття? (це неприбраний будинок, вулиця, спеціальний бак для сміття).

6. *Гра «Біном фантазії»*. Мета: учити комбінувати слова, установлювати взаємозв'язки. Ігрове завдання: вибираються два об'єкти, які не пов'язані між собою за значенням, віддалені. Використовуючи прийменники та сполучники необхідно їх пов'язати між собою. Наприклад: Подушка й крокодил. Подушка під крокодилом; крокодил, що стрибає через подушку; крокодил у подушці; подушка, що стрибає через крокодила. Питання: Як це трапилося? (Діти фантазують ситуацію та розповідають).

Правильно підібрані ігри та заняття є засобом розвитку множинного інтелекту дітей. Організовуючи ці види діяльності, ми повинні враховувати вікові властивості дітей та вже набуті вміння та навички.

Висновки. Аналіз психолого-педагогічної літератури довів, що розвиток множинного інтелекту є досить важливим у формуванні особистості дитини.

Спираючись на теорію Г. Гарднера, в якій визначені та обґрунтовані види множинного інтелекту, можна дійти висновку, що вдало підібрані форми, методи та прийоми навчання можуть сприяти вихованню талановитої та розумної дитини, соціально адаптованої до життя. Оскільки кожна дитина має певні таланти, завдання дорослих – підтримати їх. Перспективами подальших досліджень вбачаємо в вивченні питання впливу ігрової діяльності дітей на розвиток множинного інтелекту дітей раннього віку.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.
2. Гарднер Г. Структура розуму : теорія множинного інтелекту : пер. с англ. / Г. Гарднер. Москва : ООО «И. Д. Вільямс», 2007.
3. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття) - Київ: Райдуга, 1994.
4. Доман Г. и Д., Хаги Б. Как сделать ребенка физически совершенным / Пер с англ. Москва. Аквариум, 2000. 336 с. (Малыши хотят и могут учиться!).
5. Закон України «Про дошкільну освіту» : від 11.07.2001 р. № 2628-III (зі змінами від 28.09.2017 р. № 2145-VIII). URL :: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення : 21.10.2019 р.).
6. Закон України «Про освіту» : від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. № 178-179. 27 верес.
7. Козловский О.В. Открой в себе гения. Донецк: ООО ПКФ 2БАО», 2005. 736 с.
8. Лавриченко Н. М. Множинний інтелект і обдарованість у теоретичній моделі Говарда Гарднера. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* : науковий журнал / МОН України, Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка ; [редкол.: А. А. Сбруєва, О. Є. Антонова, Дж. Бішоп та ін.]. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. № 4 (58). С. 11–21.

9. Лещенко М. Зарубіжний досвід використання теорії множинного інтелекту Говарда Гарднера в навчальному процесі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. № 10. С. 113-131.
10. Методика розвитку Горварда Гарднера «Теория множественного интеллекта». *Кроха: сайт детского развития*. URL : http://www.kroha.net/razvitie_rebenka/igri_i_metodiki/metodika_razvitiya_govarda_gardnera/ (дата звернення 17.10.2019).
11. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. Київ : «Шкільний світ», 2001.
12. Существует 8 типов интеллекта. Какой у вас? *Onedio*. URL : <https://onedio.ru/news/sushestvuet-8-tipov-intellekta-a-kaкой-u-vas-22547> (дата звернення 20.10.2019).
13. Теорія множинного інтелекту Говарда Гарднера. *Existence*. URL : <http://existence-journal.info/теорія-множинного-інтелекту-говарда/> (дата звернення 17.10.2019).
14. Тест: какой тип интеллекта развит у вас більше? *Psychologies*. URL : <http://www.psychologies.ru/tests/test/721/result/2667/>.
15. Харченко С. В. Соціальний інтелект та його розвиток у дошкільному віці. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Психологічні науки. 2017. Вип. 4(1). С. 108-112
16. Gardner H. *Frames of Mind : The theory of multiple intelligences*. New York : Basic Books, 1983.
17. Goleman, D. (2011). *The Brain and Emotional Intelligence: New Insights*. More Than Sound LLC; 2 edition.
18. Sternberg R. J. *Beyond IQ : A triarchic theory of human intelligence* / R. J. Sternberg. Cambridge, England : Cambridge University press, 1985.

References

1. *Bazovyyu komponent doshkil'noyi osvity*. Kyuiv : Vydavnytstvo, 2012. 26 s.

2. Gardner G. Struktura razuma : teoriya mnozhestvennogo intellekta : per. s angl. / G. Gardner. Moskva : OOO «I. D. Vil'yams», 2007.
3. Derzhavna natsional'na prohrama «Osvita» (Ukrayina XXI stolittya) - Kyiv: Rayduha, 1994.
4. Doman G. i D., Hagi B. Kak sdelat' rebenka fizicheski sovershennym / Per s angl. Moskva. Akvarium, 2000. 336 s. (Malyshe hotyat i mogut učit'sya!).
5. Zakon Ukrainy «Pro doshkil'nu osvitu» : vid 11.07.2001 r. # 2628-III (zi zminy vid 28.09.2017 r. # 2145-VIII). URL :: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (data zvernennya : 21.10.2019 r.).
6. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» : vid 05.09.2017 r. # 2145-VIII. Holos Ukrainy. 2017. # 178-179. 27 veres.
7. Kozlovskij O.V. Otkroj v sebe geniya. Doneck: OOO PKF 2BAO», 2005. 736 s.
8. Lavrychenko N. M. Mnozhyhnyy intelekt i obdarovanist' u teoretychniy modeli Hovarda Hardnera. Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyi tekhnolohiyi : naukovyy zhurnal / MON Ukrainy, Sums'ky derzh. ped. un-t im. A. S. Makarenka ; [redkol.: A. A. Sbruyeva, O. Ye. Antonova, Dzh. Bishop ta in.]. Sumy : SumDPU im. A. S. Makarenka, 2016. # 4 (58). S. 11–21.
9. Leshchenko M. Zarubizhnyy dosvid vykorystannya teoriyi mnozhyhnoho intelektu Hovarda Hardnera v navchal'nomu protsesi. Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyi tekhnolohiyi. 2017. # 10. S. 113-131.
10. Metodika razvitiya Gorvarda Gardnera «Teoriya mnozhestvennogo intellekta». Kroha: sajt detskogo razvitiya. URL : http://www.kroha.net/razvitie_rebenka/igri_i_metodiki/metodika_razvitiya_govarda_gardnera/ (data zvernennya 17.10.2019).
11. Natsional'na doktryna rozvytku osvity Ukrainy u XXI stolitti. Kyiv : «Shkil'nyy svit», 2001.
12. Sushchestvuet 8 tipov intellekta. Kakoj u vas? Onedio. URL : <https://onedio.ru/news/sushchestvuet-8-tipov-intellekta-a-kakoj-u-vas-22547> (data zvernennya 20.10.2019).

13. Teoriya mnozhynnoho intelektu Hovarda Hardnera. Existence. URL : <http://existence-journal.info/teoriya-mnozhynnoho-intelektu-hovarda/> (data zvernennya 17.10.2019).
14. Test: kakoj tip intellekta razvit u vas bil'she? Psychologies. URL : <http://www.psychologies.ru/tests/test/721/result/2667/>.
15. Kharchenko S. V. Sotsial'nyy intelekt ta yoho rozvytok u doshkil'nomu vitsi. Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Seriya : Psykholohichni nauky. 2017. Vyp. 4(1). S. 108-112.
16. Gardner H. Frames of Mind : The theory of multiple intelligences. New York : Basic Books, 1983.
17. Goleman, D. (2011). The Brain and Emotional Intelligence: New Insights. More Than Sound LLC; 2 edition.
18. Sternberg R. J. Beyond IQ : A triarchic theory of human intelligence / R. J. Sternberg. Cambridge, England : Cambridge University press, 1985.

Krasnova A.

Student at the 4th course of the Municipal establishment «Kharkiv humanitarian-pedagogical academy» Kharkiv Regional Council, xxannxxx@mail.ru

Yaroslavtseva M.

Candidate of pedagogical sciences, Associate Professor departments of theory and methodology of preschool education Municipal establishment «Kharkiv humanitarian-pedagogical academy» Kharkiv Regional Council, mylena26@mail.ru
Ukraine, Kharkov

**PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF DEVELOPMENT
OF THE MULTIPLE INTELLIGENCE CHILDREN IN THE THEORI OF
H. HARDNER**

The articles addresses to the issues of nature of the phenomenon of intelligence, which is affected by various factors. Shown a theoretical analysis of the problems of development of multiple intelligence of children in the educational process. Special attention focused on species of multiple intelligence by H. Hardner (the verbal-

linguistic, the musical, the logical-mathematical, naturalistic, bodily-kinesthetic, interpersonal, intrapersonal, existential). Primary goal defined teaching by theory of H. Hardner, which is to enable the child to know the world, to study objects and phenomena in this way, which is the closest, very. The methods and methods of realization of the theory of multiple intellect in the educational process of the institution of preschool education are presented.

Key words: theory, intelligence, multiple intellect, pro-school`s children, development.